

EESTI PÄEVA- LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

Kolmapäeval, 4. juunil 1975

Nr. 41 (4081)

17. aastakäik

Esinevad tütarlapsed "Kassari" rahvatantsutrupist. (Foto Trummer).

Laulupäev oli täistabamus 1300 kontserdil, 800 peol

Möödunud laupäeval toimunud laulupäev Norrköpingis kujunes sõna tõsisel mõttes täistabamuseks – nii muusikaliselt, meeleoluliselt kui ka organisatoorselt. Pärastlõunasele kontserdile Norrköpingi messihalli oli kogunenud enam kui 1300 inimest, öhtusele supee-peole vähemalt 800 pidulist. Niisiis täismaja mõlemal üritusel ja veel enamgi, sest kontserdisaalis ei jätkunudki kõigile kohti ja paljud seisis püsti.

See on mõtlemapanev, kuna peame kindlasti arvestama sellega, et kui ühel päeval aktiivsete kooride arv on vähenenud näiteks ühele-kahele, siis on kadunud ka meie suursuurtulekud laulupäevade näol.

Kuna aga just need on läbi aegade meie rahva eneseteostust kõikidel aladel ergutanud ja tiivustanud, siis on laulupäevade eventuaalne kadumine sinne eesti rahvusgrupi täieliku hääbumise alguseks.

Sest ainult laul ja

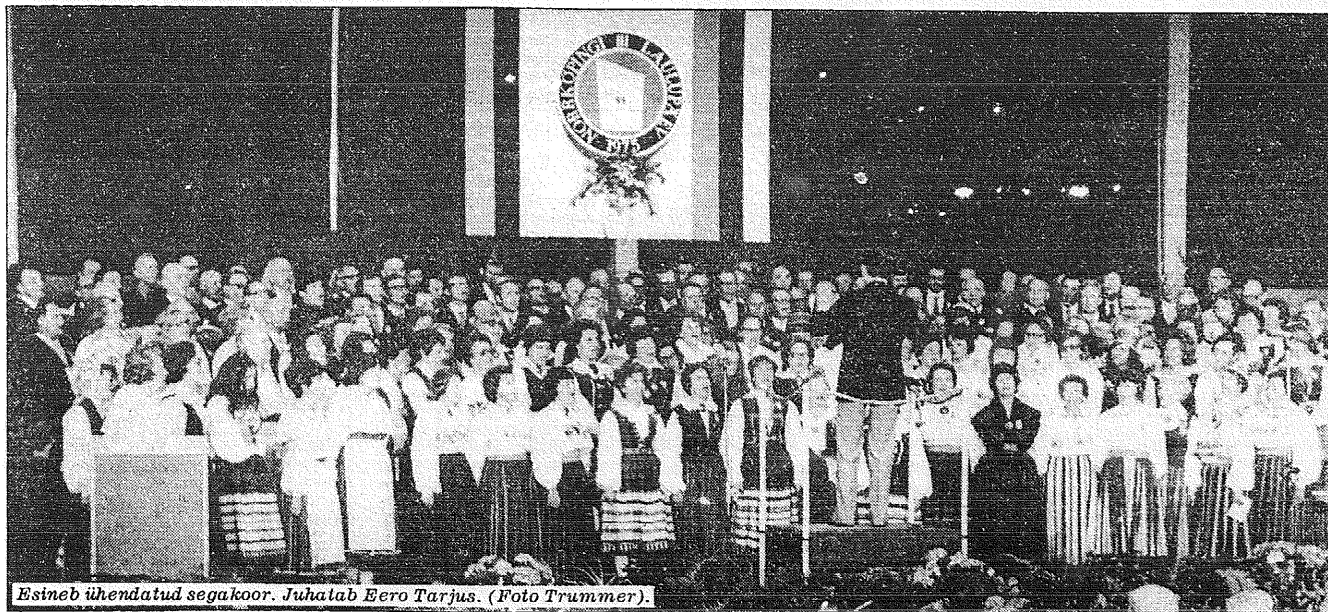
laulupäevad suudavad meid tuhandete kaupade kokku tuua ja koos tunda oma rahvusgrupi ühist jõudu. Tavalised peod seega ilalgi ei suuda.

Seega lasub lauljatel ja kooride dirigentidel tohutu vastutus, nüüd

ja edaspidi. Oleks tore, kui praegu "kadunud koor" Södertäljes, Borås, Eskilstunas ja mujal lähemaks korda taastada. Materjali ja huvi kahtlemata esineb, ehk suudetaks leida ka kompetentseid koorijuhate.

Vaadeldes aga laulupäevadel Norrköpingi lauljatega täidetud suurt lava, siis arvulises osas siiski eriti pessimistlikku muljet ei jäänud. Naiskooride osas võis üllatusega konstateerida, et

Järg lk. 2

Esineb ühendatud segakoor. Juhatas Eero Tarjus. (Foto Trummer).

EPL

Kolmapäeval, 4. juunil 1975

Paratamatus

Kuidas võis juhtuda, et USA maailma võimsaima riigina sai kaotuse osaliseks Vietnamis ja selle tagajärjena tahtmatult aitas kaasa kommunistliku agressiooni levimisele Kagu-Aasias? Mitmelt poolt, eriti ameerikavaenulistes ringkondades seletatakse sel puhul, nagu oleks kogu loos tegemist olnud ainult "ameerika imperialismi" kallaletungiga, kus "kommunistliku agressiooni" tõrjumine olevat üksnes sildiks kapitalistlikule saamahimule. Teiste sõnadega, USA intervencioon olevat algusest peale pidanud nurjuma tänu kohalike rahvaste vastupanule.

Mida niisugused seletused väärt on, paistab kõigepealt sellest, et vaigistaks täiesti maha see roll, mida Nõukogude Liidu ja Puna-Hiina ulatuslik abiandmine kommunistlikele Põhja-Vietnamile ja selle kaudu kommunistlikule agressioonile Kagu-Aasias on mänginud. Teiseks on vaigitud maha seegi, kuidas arenes kurikuulus Ho Tshi-minhi raja väljahitamine ja selle tähendus kommunistliku agressiooni edasijõudmisele lähtekohaga Põhja-Vietnamist.

Ho Tshi-minhi raja ehitamine algas 1954 kohe pärast Vietnami jaotamist kaheks riigiks. Põhja-Vietnami demokraatlikus vabariigis kommunistliku rezhimi all ja Lõuna-Vietnami vabariigis demokraatliku riigikorra. Demarkatsiooni jooneks mõlemate vahel sai 38. laiuskraad, kust enam kui miljon vietnamlast kohe kasutasid põgenemiseks kommunistliku rezhimi alt põhjast lõunasse. Vietnami jaotamise tähendus ühtlasi Prantseuse koloniaal ülemvõimu kadumist Indo-Hiinal pärast prantslaste lüüasaamist Põhja-Vietnamis, mida N. Liit ja Puna-Hiina juba siis kõvasti toetasid.

1954. aastast peale arenes Ho Tshi-minhi raja ehitamine lõunasse esmalt Laosse kagupoolse provintsi kaudu, jämedalt rikkudes Laosse territoriaalselt puutumatust. Seda kuritegu varjas Põhja-Vietnam kommunistliku nn. Pathet Lao Liikumise ellukutsumiseks Laosse põhjapoolsele osale. Sellel vallandati tegelikult sissisõda, mille varjus Ho Tshi-minhi sõjatee ehitamine vene ja hinna abiga võis segamatult jätkuda. Rööbiti selle tee ehitamisele käis aga nn. viet-minhi sisside kallaletungide suurenemine Lõuna-Vietnamile läänest üha kaugemale lõunas.

se. 1960 kujunes olukord juba niisuguseks, et USA president Kennedy pidas vajalikuks sõjalist abiandmist Lõuna-Vietnamile "kommunistliku agressiooni tõrjumiseks" ja saatis kohale hulgalt sõjaväelisi nõuandjaid.

Presidendid Johnson ja Nixon jätkasid seda poliitikat ja toetasid Lõuna-Vietnami võitlust ameerika vägede kohalesaamisega. President Nixon'i ajal tõusis ameerika sõdurite arv seal üle poole miljoni. Sellele järgnes hiljem hoogus sõjaliste märkide pommimine Põhja-Vietnamis, mis osaliselt oli alanud juba president Johnsoni ajal. Aga vahepeal oli Ho Tshi-minhi sõjatee ehitamine jäänud otsaga juba kaugele Kambodža idaprovintssidesse, kust punasissid – nüüd juba PNL nime all – arendasid sõjalist operatsiooni oluliselt tähtsa Mekongi jõe delta vallutamiseks lõunapool Saigoni.

Ho Tshi-minhi sõjatee viimase osa väljahitamine tähendas uuesti rahvusvahelise õiguse riikumist, sedakorda Kambodžas Põhja-Vietnam ei hoolinud ka Kambodža riigipea prints Sihanouki protestist, mis pealegi tundus rohkem näiliku vormitaitmisena. President Nixon pöördi, olukorda parandada kallaletungiga punasissidele Kambodžas, mis aga ei andnud nimetamisväärsed tulemusi. Asja ei parandanud ka prints Sihanouki kukutamine riigipöördega kindral Lon Noli juhtimisel. Võimule tulid lõpuks "punased khmerid", prokommunistlikud sissid Põhja-Vietnami armust ja Ho Tshi-minhi tee kaudu varustatud vandeseltsi käsiklased.

Sõjateadus õpetab, et sõda ei ole iseenest midagi iseseisvat, vaid on ainult poliitika jätkamine teiste abinõudega. Sündmusi Vietnami sõjast kokku võttes tundub, et USA kaotus kujunes paratamatuks, kuna sellest põhimõttest ei peetud rangelt kinni. Poliitika oli südi selles, et informatsioon vastaspoole kohta jäi puudulikuks: Ho Tshi-minhi sõjatee saamis- lugu ja selle tähendus sõjategevusele ei tõstetud küllalt esile ja, teiseks, vaigiti täiesti sellest, kui suurt osa mängis kõiges Nõukogude Liidu ja Puna-Hiina toetus abiandmine kommunistlikule agressioonile Kagu-Aasias nimelt Põhja-Vietnami kaudu.

Et USA poliitika oli lõhestatud, selgus president Nixon'i välispoliitilisest deklaratsioonist 1972 algus, milles üteldi, et konfrontatsiooni ajajärk on möödunud ja selle asemele on tulnud läbirääkimiste periood. Aga ometi oli just nende sõnade lausumise ajal käimas konfrontatsioon Vietnami, Laoses ja Kambodžas. Konfrontatsioon, mis põhimõtteliselt lähtus sellest meeltrikavast, mille Stalin välja mõtles 1949 jaanuaris ja viimistles 1949 augustis, kui Berliini blokaad oli nurjunud ja Põhja-Atlanti liit ja tema sõjaväeline organisatsioon Nato teoks saanud. Siit peale oli N. Liidu sihiks küll suure sõja vältimine USA kui peavastasega, aga väikeste sõdade heakskiitmine, mis ajaksid USA-d kurnata nii sõjaliselt kui majanduslikult ja poliitiliselt.

Laulupäev Norrköpingis

Alg. lk. 1

koosseis on tunduvalt noorenud.

KOGUNEMINE

Rahva kogunemine messihalli algas juba tunde enne kontserdi algust. Saabusid koorid Stockholmist, Göteborgist ja Norrköpingist et alustada proovidega, ilmusid kohale ka teised, eesmärgiga enne pidu kohata sõpru ja tuttavaid.

Norrköpingi peajaamast sõidutasid pidulisi messihalli meie rahvuslupiga kaunistatud linnabussid. Ja laulupäeva hiigeltöö ära teinud toimkond oli muuseas kaugemalt kohale saabunud kooride liikmed paigutanud ettenägelikult ja praktiliselt kiviviske-kauksel asuvasse Mobilhotelli. Nii oli ümberriietumine kerge ja hõlbus.

Messihalli kõrvaruumides oli publikul võimalus tutvuda huvitava käsitöö- ja raamatunäitusega. Keerlesid loosirattad, ruumikas fuažees kasvas kõnsumin mida rohkem kellaosutid kontserdi algusele lähenesid.

Pilvede tagant ilmus lõpuks välja isegi päike, vahepeal nimelt oli ilm olnud selge sõnaga talvine. Kuigi kalender kuulutas 31. maid, näitas kraadiklaas kõigest 4–5 kraadi sooja ja hommikul sadas jääkülm vihma segamini rahesagaretega.

Göteborgi koorirahvas sõitis kohale isegi läbi lumehangede, kuusagil Hindisikandis olid õitsvad sirelid olnud paksu lumevaiba all... Nii tuletäna ära õnne, et praegusel ajal peetakse laulupäevi "katuse all". Vastasel korral oleks nüüd Norrköpingi laulupäev lõppenud selge katastroofiga, sest vaevalt keegi oleks tahtnud tulla välja külmetama.

DEFILÉE

Täpselt kell 15 marssisid marsihelide saatel saali sisse koorid oma lippudega ja rah-

See meeltrikava on nantavasti unarusse sattunud, aga võibolla aitab USA kaotus seda meelde tuletada. Sellele vihjab igatahes president Fordi kõne Kongressi mõlema koja ees 10. aprillil, milles ta muu seas tõsiselt hoiatas N. Liitu kavade eest kasutada pingelangenamist õngitsemiseks sogaes veed. Sellele vihjab ka välisministri Klüssingeri kõne ajalehteda toimetajatele 17. aprillil, milles ta ütles: "Me ei unusta neid, kes andsid relvi, mida Põhja-Vietnam kasutas selleks, et raueru-vääristada omaenda allkirja Pariisi lepingule".

A.K.

vatantsijad. Kõige ees mudilaskoor, paljud lapsed rahvurietes, käes väikesed rahvuslipud.

Siis Stockholmist Eesti Naiskoor, Göteborgi Eesti Naiskoor, Norrköpingi Segakoor, Göteborgi Eesti Meeskoor, Stockholmist Eesti Meeskoor, Norrköpingi Eesti Rahvatantsurühm ja Rahvatantsuühing "Kassari" Stockholmist.

Publik tervitas koore ja tantsijaid püsti seistes tugevate aplausidega. Koorid kogunesid lavale, mille kohal oli maitsekas rahvusvärvides Norrköpingi III Laulupäeva embleem. Lava ääris oli d'oreeritud elavate lilledega.

Dirigendipüsti astus Norrköpingi EELK Segakoori juht Johannes Äro ja ühiskoori ettekantuna kõlas esimene laul, Jaan Aaviku "Hoia Jumal Eestit", mida publik samuti pealt kuulas püsti seistes.

AVASÖNA

Seejärele võttis sõna laulupäeva toimkonna esimees Jaan Allas, kes meenutas, et esimene eesti laulupäev Rootsis peeti just Norrköpingis 1947. Jälle oli see eesti laul, mis nagu andis alguse meie elule võõral pinnal, ütles Jaan Allas.

– 28 aasta jooksul on aga palju muutunud. Täissikka on jõudnud uus generatsioon, kuid püsivad on eesti rahva vaimse pärandi üks olulisim sektor, see on eesti koorilaul ja koorilooming.

– Laulupäevad ja laulupidud on kujunenud muusikaliseks manifestatsiooniks kui karh-vanatuuliliseks jõulilikeks eesti e. allikamis- ja arendamisel, samuti võitlusel eesti rahva eluõiguse eest. Täname III laulupäev Norrköpingis tahab oma vaimult ja eesmärgilt teenida samu ülesandeid ja sihte, mida meie on püüdnud eesti koorilaulu õilis traditsioon.

Jaan Allas ütles teotulemast laulupäeva tegelaskonnale ja publikule ja meenutas ühtlasi, et tänavuse laulupeoga tähistatakse ühtlasi Eesti Lauljaskond Rootsis 25-aasta juubelit. Pärast rootsikeelset sõnavõttu laulsid koorid ja publik ühiselt Rootsi hünni.

Järgnes ühendatud segakoori esituses Aleksander Laie "Laul rõõmule" ja Herman Kännu "Kaugel". Juhatasid Harry Truus ja Eero Tarjus.

Kuna Eesti Lauljaskond Rootsis tänavu tähistab oma 25. ndat tegevusaasta juubelit, esines sõnavõtuga ERL tegevusest ja sihiasutusest ERL esimees Johannes Kant. Muuhulgas tõstis ta eriti esile ja tänas selle aja vältel suurt tööd teinud kooride juhte: Juhan Aavik, Verner Nerep, Eduard Tubin, Harry Truus, Eero Tarjus, Lembit Leetmaa, Harri Kiisk, Hilma Nerep-Mossin, Herbert Piirimets, Kustav Järvlepp ja Helmer Avasalu. Kuid tänu kuulub muudugi ka lauljatele ja laulu armastavale publikule, toonitas Johannes Kant ja pani koosolijatele südamele mitte kunagi laulu unustada.

Loeti ette ka telegramm, mille Norrköpingi laulupäevale oli saatnud helilooja Johan Aavik.

KOORID

Naiskoori esituses kanti nüüd ette Lembit Verlini "Kellele laulu leelotame" (juhatas Harry Truus), Mart Saare "Laulu eestvõtta" (juhatas Hilma Ne-

rep-Mossin), Maimu Miido "Ta lendab mepisu poole (juhatas Harry Truus) ning Salme Purre "Cle kodumäe" (juhatas Hilma Nerep-Mossin).

Koorid ja publik tervitasid südamliku aplausiga helilooja Salme Purret, kes ise laulupäeval kohal viibis. Lisapalana laulis naiskoor Harry Truusi juhatusel "Ei saa mitte vaiki olla".

Ja siis asusid vudinal lavale lastearedate mudilased, arvult 27, keda juhatas Erna Klemmer ja kaastas klaveril Tiit Anderson. Laste esinemine oli julgelaulud olid hästi selgeks õpitud ja diktsioon eeskujulik. Lastelaatadid on niisil head tööd teinud niielda laulute pealekasvu eest hoolitsemise alal.

TANTSUD

Oma tõelise tuleproovi tegi laulupidel Norrköpingi noorte äsjaasutatud rahvatantsurüpp, kes esines 12 paariga. Kanti ette Kalamies, Eideratas, Väandra polka, Jämaja labajalg, Pulgatanis ja Hiit valis.

Seega üsnagi siusikas ja nõudlik programm, mille Norrköping noored tantsijad viisid läbi tõelise bravuuriga, olugi et lava tundus 12-le paarile pisut väikesena.

Pärast vaheajaga esines ka "Kassari" rahvatantsurüpp Stockholmist, esitades Ruhnusüüdi, Latitantsu, Targa rehealuse, Raksi Jaagu, Kolgarannatantse ja lõpuks alati populaarse Tuljaku. "Kassari" muidugi tantsib hästi, kuid mitmesse tantsu on poimitud "uusielemente" ja liigitusi, mis tunduvad traditsiooniliste tantsude juures võõraina.

MEESKOOR

Asus lavale ühendatud meeskoor, keda vaheldumisi juhatasid Lembit Leetmaa ja Eero Tarjus. Esitati Eino Vörgu "Lauliku kodu", Rudolf Tobiasse "Varas", Tuudur Vettiku "Kuu" ja Eduard Tubina "Muhu tants". Viimatinimetatud pala esituses tõusis solistina tenor Johannes Mäepea Göteborgi Eesti Meeskoorist, kes omab suurepäraselt häältematerjali ja esitusvõimet.

Publiku aplausid olid marulised, meeskoor andis lisapalana "Vat lupsadi".

Lõpuks kogunes lavale taas segakoor, kandes ette Lüdigu "Mets" (juhatas Hilma Nerep-Mossin), Roman Toi "Kõrs" (juhatas Johannes Äro) ning Riho Pätsi "Pulmalaul" (juhatas Lembit Leetmaa). Lisapaladena esitas koor Eero Tarjuse juhatusel "Tuljaku" ja Johannes Äro juhatusel traditsioonilise laulupidu lahkumislaulu "Meil ajaraas ringi käib".

LÖPPSÖNA

Lõppsõna ütles laulupäeva toimkonna esindaja August Liiv, kes muuhulgas sõnas, et 1947 Norrköpingis toimunud esimene laulupäev oli avatavaks kõikidele Rootsis peetud laulupidudele.

Kõneleja toonitas, et meie rahvalavaledele vara on üks rikikamaleid maailmas, selle salvest on meil palju armutatada nüüd ja tulevikus. Kuid laul avaldab ühtlasi ka meie tundeid sõnades ja helis.

– Laul on aga ka poliitiline võitlusvahend, mida eestlased on igas olukorras osanud suurepäraselt ära kasutada, andes

Järg lk. 7

EESTI PÄEVALEHT

Eestiska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kooka
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

Toimetus ja tallus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm I
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eeskiltnaas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
631 02 Eeskiltnaas, tel. 016/14 77 72
Tellimispöistgi nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postigiro 60 59 00-0
Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta kr. 187:–
Termin (4 kuud) kr. 68:–
Kuu kr. 18:–
Väljaandja EESTI PÄEVALEHT
FÖRLAGS AB
Tröckkija: Eeskiltnaas-Kuriers
Tryckeri AB Eeskiltnaas 1975

Stockholmi E. Teatri õpperingi tegevusest

Stockholmi E. Teatri õpperingi tegevus on jätkunud ka käesoleval hooajal. Kokku on peetud 33 loengu ja harjutuste tundi Agnes Lepp-Kaasiku juhatusel. Sellele lisandub 12 tundi üldist ja eesti teatriajalugu, mille puhul lektoriks on olnud Arvo Mägi. Osavõtjaid harjutustest on olnud keskmiselt kümme iga tunni kohta, neist seitse uut, mis näitab noorte huvi eesti teatritegevuse vastu. Õpperingi tegevust on kavatsus jätkata ka järgmisel hooajal.

Agnes Lepp-Kaasik on väga rahul õpperinglastega, kes suure hoolet ja huviga on võtnud osa tegevusest ja harrastanud omavahelist kriitikat, mis alati on viljakas töö puhul. Kursustel on kasutatud näitlemise probleeme algusest peale: tunnete analüüs ja esitamine, impulsid, mälu, fantaasia, teadlik ja alateadlik tegevus, lavaliikumine, milmikažhetid, kõne. On toodud näiteid, kuidas füüsilisi ja psüühilisi tundeid esitada, tutvunud tunnete skaalaga. Kogu aeg on esitatud improvisatsioone. Õpilased on saanud ülesandeks, mis tulevad kohapeal lahendada.

Küsitleme ka kursusest osavõtjaid.

Silvia Silveus: On väga tänuväärne, et Agnes Lepp tahab anda meile midagi oma laialdasest teadmistest, mis omandatud "korraldus", kutselisi näitlejaid ettevalmistavas koolis ja et tal on nii palju huvi noorte vastu ning kannatust nendega. Tahaks ainult loota, et kursus jätkub. Meeleil tahaks teada ka midagi lavastamise tehnikast kohta.

Tiiu Kask: Pärast nilsugust kursust on kergem kontakti saada inimestega ka argielus. Kursused on väga lõbusad. Me saime palju naerda ja meil tekkis väga hea kontakt omavahel. Kõik nagu said lahti varasematest tõketest.

Tiit Kask: Tunne endid rohkem nagu inimestena inimeste hulgas. Esinemise puhul meile ei "tee" enam nii palju, vaid katsume "olla", püüda niivõld selle isiksuse sisse, keda me peame esitama. See sisse-elamine on kergemaks muutunud.

Katrin Vallas: Õppisime olema loomulikud ja reageerima eri situatsioonidele. Sellest on kasu ka elus.

Lisju Ojaste: Oli huvitav näha teisi mängimas – ja teistel loomulikult näha mind. Teatri ajaloo kursus oli vahet vahel liiga pikk.

Katrin Härm: Õppisime teiste ees esinema ja ennast selle juures ära unustama ning olema loomulik. Kursus oli lõbus ja õpetlik. Oleme saanud põhilisi teadmisi selle kohta, kuidas teatrit teha.

Egon Peensaar: Oleme saanud enesekindlust lavaliikudes ja esinemes. Tahaksime hea meelega saada teada, kuidas hankida kirjanust teatritegemise kohta.

Küsimusele, missuguste probleemide ja oskuste vastu veel huvitatakse, vastavad kursusest osavõtjad, et nad tahaksid tundma õppida ka teatritegemise tehnilist osa: dekoratsioonide, valgustuse ja minkimise oskust. Nad sooviksid esineda lühemates sketshides – kui mitte päris avalikult, siis teatris omavahelistel kokkutulekutel, jõuluõhtul jne. Eriti oleks teretulnud, kui saaks esineda teistele noortele.

Selle entusiastliku osavõtu ja suhtumise puhul teatritegemisele tuleks märkida, et teater on üks vähesed eluvaldkonnad paguluses, kus on tõesti määrgata noorte huvi ja tegelaste juurdekasvu. Agnes Lepp-Kaasik on osanud selle huvi kanaliseerida produktiivselt ja kavatseb seda jätkata tulevikus.

Ar.gi.

Stockholmi Eesti Teatri õpperinglased. Esireas vasakult: Epp Lohk-Sundström, Tiiu Kask, Agnes Lepp-Kaasik, Lisju Ojaste, Silvia Silveus ja Katrin Härm. Seisavad vasakult: Uno Tõnissoo, Tiit Kask, Lauri Nurmissaar, Egon Peensaar ja Tarmo Sepp. Pildil puudub Katrin Vallas.

Balti riigid ja "piiride puutumatus"

Kontroversiaalne Euroopa julgeolekukonverents peaks eeloleval suvel jõudma oma lõpufaasi. Praeguste väljapaadete kohaselt tulevad konverentsist osa võtvate 35 riigi peal esinevates juunis kokku Helsingis ja kirjutavad alla konverentsi lõplikule kokkuleppele, mille peamistes punktides on juba põhimõtteliselt osavõtjate maade esindajate poolt kokku lepitud.

Teatavasti oli selle konverentsi algatajaks N. Liit, kes taotleb selle nõupidamise lõpul allakirjutatud deklaratsiooni – oma Teise maailmasõja vallutuste ametliku tunnustuse saamist. Lääneriigid on juba oma järelandamises nii kaugete läinud, et nad on venelaste nõudel aktsepteerinud "piiride puutumatus" printsiipi, millele vastutasuks Moskva on nõustunud üldiselt ja kiirelt vabastada deklaratsioonide seisukohtadega inimeste ja ideede vabaks liikumiseks läbi raudeeride.

Pikema aja jooksul Genfis toimunud julgeolekukonverentsi nõupidamised on paljude kuude kestel kulgenud võrdlemisi umbes õhkkonnas ja avalikkuse ette on pääsenud sõlmitud põhimõtteiliste kokkulepete kohta võrdlemisi vähe andmeid.

Viimasel ajal on siiski konverentsi töö kohta hakanud lääneriikide ajakirjanduses ilmuma informatsiooni ja kommentaare, ja nagu nendest nähtub, ei ole lääneriikide esindajad suutnud mõjuvalt ja väärilt oma seisukohti kaitseda.

Eriti põhjalikult analüüsib konverentsi senist käiku ja USA esindajate norka esinemist konverentsil "New York Times'i" korrespondent William Safire, kes oma lõpukokkuvõttes leidis, et USA presidendil p'ole mingisugust põhjust sõita Helsingisse, et seal julgeolekukonverentsi lõppeklaratsioonile allakirjutamisega tunnustada venelaste Teise maailmasõja võitjaks.

"Piiride puutumatus" klausel on tekitanud palju muret Balti rahvusgruppidele ning nende diplomaatiliste esindustele ja keskorganisatsioonidele, kuna see on niivõrd kaugeleulatuv ja laialdas mõõtetes tõlgendatav, et sinna sisse mahub ka Balti riikide an-

nekteerimisele tunnustuse andmine.

On loomulik, et Eesti Rahvuskomitee USA-s alustas aktiivset tegevust selle klausli sisse võtmiseks, kusjuures eestlaste keskorganisatsioonile USA-s on oma tugeva toetuse andnud Esindajatekoja liige Derwinski ning teisi Kongressi liikmeid. Nende järeleparimiste peale on USA välisministeeriumi esindajad seletanud, et "piiride puutumatus" klausel ei hõlma Balti riikide annekteerimisele tunnustuse andmist küsimust ja USA ei nõustu ühegi ettepanekuga, mis annab tunnustuse Balti riikide inkorporeerimisele N. Liitu.

Üks välisministeeriumi esindajaid mainib sellele lisaks rahustavalt ja täiendavalt, et klauslid, mis vihvavad piiride muutmisele rahulikul teel ja enesemääramise õiguse garanteerimisele, tasakalustavad baltlasi häirivat piiride muutmise klauslit.

Antud olukorras on nendest üldisemalt kiinitustest siiski vähe, kuna enesemääramise klausli kokkuleppesse sissevõtmine on ainult tühipaljas sõnade mäng ja õnnes fraas, millel ei ole mingisugust tähtsust kui N. Liidult selle rakendamist ei nõuta.

Samal ajal on aga praegu eksisteerivate piiride puutumatus deklaratsioon väga ohtlik ning annab võimalusi mitmetahviseks tolgituseks, mida venelased kindlasti endi huvidele arka kasutavad. Sellest tingituna on ka mõistetav, et baltlaste huvid kaitsja Esindajatekoja liige Derwinski on pöördunud kirja teel välisministeeriumi kirjaliku teel, taotleks temalt üksikasjaliku seisukohta Balti riikide küsimuses.

Derwinski nõuab, et USA delegatsioon peaks julgeolekukonverentsil avalikult, sõnaselgelt ja üksikasjaliselt deklareerima, mida ta mõtleb "piiride puutumatus" all ning et see ei hõlma Balti riikide annekteerimisele kaudse tunnustuse andmist.

Samuti nõuab Derwinski, et lääneriikide delegatsioonide liikmed peaksid konverentsil nõudma, et riigipiiride rahuliku teel muutmise võimalus ja enesemääramise õigus käib spetsiifiliselt Balti riikide kohta.

Arvestades konverentsi senist käiku ja N. Liidule tehtud järelandamist on baltlasi rahvusgruppide mured ja Esindajatekoja liikme Derwinski küsimused põhjendatud. Kui USA välisministeeriumi mängib baltlasi rahvaste ja riikidega ausat mängu ja ei katsu oma teelisi kavatsusi varjata ebamääraste deklaratsioonidega, siis peaks välisministeeriumi liiklale tulema Balti riikide küsimuses avalik deklaratsioon, mis määratleb täpselt "piiride puutumatus" klausli sisu.

Kui seda vastust ei tule, siis on meil põhjust kartä, et Balti riigid on õnnetu detente poliitika järgmised ohvrid.

K. A. (VE).

Kirikuküsimused kongressi kavva

Organisatsioonide kongressi kavva on EELK Peapiskopi ettepanekul täiendatud uue teemaga: "Eesti kirikud". Referendiks on insener Vello Püürsalu Göteborgist.

Organisatsioonide kongressi materjalidest on üks osa välja saadetud nendele organisatsioonidele, kes on end registreerinud kongressist osavõtuks. Organisatsioonide seisukohti väljasaadud ettekanne, teeside ja resolutsioonide kavade suhtes palutakse 1. juuliks. Nende organisatsioonidele,

kes ei ole kongressist osavõtuks end registreerinud, kongressi materjale ei saadeta. Organisatsioonide, kes kavatsevad kongressist osa võtta, palutakse registreerimisega rutata. Iga organisatsioon võib kongressile saata 2 hääletõlguslikku delegaati.

Registreerimise teated saata aadressil:

III Organisatsioonide Kongressi Toimkond
c/o Eesti Komitee, Walling, 34-11, 111 24 Stockholm.

Kas Castro laskis mõrvata Kennedy?

Ajakirjanik Jack Anderson kirjutab, et president Kennedy ja tema venna Robert Kennedy võisid lasta hukata koguni Castro. Nende mõrvamine olevat toimunud käitumaks selle eest, et Kennedyd tähtsiti lasta hukata Castro.

Andersoni andmetel oli keegi Mafia-tegelane John Roselli Castro hukkamise peaplaanimajaks CIA korraldusel ja president Kennedy teadmisel või koguni käsil. Kennedy oli nimelt leidnud, et Kuuba küsimust on kergem lahendada, kui Castro kõrvaldada.

Eelmärgitud Roselli pidi toimetama oma usaldusmeeste kaudu Kuubale müri, mis taheti segada Castro töid sisse. Mürgikapsel oli vististi aga liiga nõrk ja nii kuuldi pärast, et Castro oli vaid haigestunud, kuid varsti paranenud.

Pärast Sigdelahet ebaõnnestus

nud invasiooni tehti uuesti katsed Castro mõrvata ja hiljem pommiga surmata. Mõlemad katsed lähtusid.

Anderson kirjutab, et Castro võis olla atentaadikatses teadlik ja seepärast käitumaksuks laskis mõrvata Kennedy. Seda oletust aitab põhjendada muuhulgas Oswaldi salapärase külastäki Kuuba saatkonda Mexico Citys.

Kuid miks mõrvati Robert Kennedy? Põhjuseks arvatakse olevat, et ka tema oli segatud Castro hukkamise vandenõusse.

"The Wall Street Journal" kirjutab, et Robert Kennedy oli kord maininud CIA plaani Castro suhtes, mille juures kaastegev pidi olema keegi mafiaaline. Sama lehe teatel oli CIA ametnik George O'Toole ütelnud et tema andmetel ei saanud Lee Harvey Oswald olla president Kennedy mõrvar.

Eesti rahva tähtsusepidu: "Au ja kiitus anastajatele".

Laulurahvas Eestis osutab passiivsust

Eestis on laulukooridele ja tantsumuudade ülemaailset antud kisk kogemata Nõuk. Eesti 35. aastapäeva ja II maailmasõja võidu 30. aastapäeva tähistamiseks laulu- ja tantsupeole, mis peetakse juulis. Sellega sunnitakse, nagu märgitud juba eesti ajakirjanduses, eestlasi tähistama Eesti vabaduse kaotust ja rahva hävitamist algust.

Keegi ei tohi okupatsioonivõimude otsuse vastu kõnelda. Sellega pole aga ütlejad, e. need käsukorras toimuvad asjad leiaksid rahva poolehoidu. Et seile avaldatakse passiivset vastupanu, alinkest, mida teha saadakse, selgub vene enda andmetel.

Märgitud pidustuste läbiviimiseks on igas piirkonnas tagasandamiseks vallitsuse poolt ametisse pandud poliitruki-instruktorid. See selgub "aruandest", mis toodud mõnede piirkondade kohta propaganda-ajakirjas "Kultuur ja Elu" nr. 2.

Haapsalu rajooni instruktor-politruk V. Ratassepp märgib (lk. 30), et rajooni olevat kooride poolest üks "tagasihoidlikumaid". 4 naiskoori, 3 segakoori ja 2 meeskoori. Noori olevat laulmas vähe, ainult Haapsalu 1 keskkooli naiskoor. Rakvere rajoonis on instruktor-politruk U. Taremaa. Ta märgib, et seal tuleb peole 9 sega- ja 4 naiskoori, kunagise laulmaja, Virumaa, kohta enam kui tagasihoidlikult. Eriti halb olevat, et peole ei tule ükski keskkooli koor.

Saaremaa, nn. Kingissepa rajooni, instruktor-politruk on P. Ferrens. Ta kirjutab, et detsembris toimunud eelproovile pole tulnud 107 lauljat ja 2 koorijuhit, kuigi aeg olnud laupäev ja pühapäev, ning lisaks varakult teada, ka kooride proovidest ei võetavat intensiivselt osa jne. Nii sõnasõnaliselt nende aruandest.

Need sõnad ütlevad mis vaja. Orjastatud rahvas, põlvili surutud, teab hästi, et need päevad on leinapäevad igale eestlasele, mitte pidupäevad. (VES).

Murepilved Austraalias

SYDNEY (EPL) — Murepilved on kogunemas ka Austraalia kohale seoses sündmustega Aasias. Eesti ajalehes "Meie kodu" võetakse need muremõtted eestlaste seisukohast kokku järgmiselt:

Teise Maailmasõja järel näis Austraalia edasipöördumisele emigrandile, eriti aga asuoli leidvale baltl põgenikule tootavat maa.

India Ookeani julgestas Briti laevastik Singapuris ja kõik võimsad Ameerika Ühendriigid moodustasid nii konventsionaalsete kui tuumrelvadega n.ö. Maailma Politset, mille seljataga oli kindel.

Kuigi geograafiliselt kuulume Aasiasse, ei häirinud meid tuhandet miljonid aasia massid, sest Indo-Hiina, India, Filipiinid, Malaya, Indoneesia, samuti Hiina olid korruptiivsed, omavahel jagelevad ja nõrgalt relvastatud.

Välja arvatud Hiina, mis muutus mõni aasta hiljem kommunistlikuks, reguleeritud hiigel-armeeks, on eelkõige rühmitatud riigid korruptiivse iseloomuga praegugi. Idee, et Nõuk. Vene luurelaevastiku tegevus India Ookeanis kujuneb kunagi päevpäevalt intensiivsemaks ja ohtlikumaks, nagu ilmneb praegu, tundus tol korral mõeldamatu.

Kuid nagu elu on muutuv bioloogiline protsess, on seda ka maailma võimutegurid. Juba läinud dekaadi keskpaiga oli Nõuk. Vene tuumrelvade areng sedavõrra vahendanud USA jõudude ülekaalu, et vaid president J. F. Kennedy julges Hruštšoviga mängida "va banque" ja võibolla see oli tema müstilise mõrvamise põhjuseks.

Kui president J. B. Johnson 1965. aastal arendas Vietnamis USA vägede arvu poole miljoni mehele, et punast lainet pidurdada, kujunesid USA kaotused tohutuiks. (56.000 meest surmuina, kolm korda enam vigastatuna, loendamatu miljonid sõjakuludena).

Indo-Hiina langemiseks loetakse kahte põhilist tegurit: 1) Fedaalne suurmaapildamine, mille tõttu vaesele talupojale kommunistlik propaganda kõlas avatav. Seetõttu puudus massidel tööline võitlusaste. Seda sündust rikaste võsukestest koosnev juhtkond, kes oli võhiklik, arg ja korruptne.

2) Nõuk. Vene ja Puna-Hiina varustusvõli ründavale Põhja-Vietnami kommunistidele. See Vene ja Hiina koostöö näitab kujukalt, et omavahelisele kisklemisele vaatamata võivad nad ajutiselt "vabastamiste" küsimustes maha mätta vaenurike ja konsolideeruda.

India Ookeanist on Briti jõud lahkunud. On tekkinud tihem, mida püüavad täita kommunistlikud suurvõimud. USA president Ford kinnitab oma kohustusi liitlaste ja sõprade vastu, kuid arvestades praeguse austraalia töberakonna esikõneltajate mõneti Ühendriikide arvel, on küsitav, kas Austraalia sellesse liiki veel kuulub. Ühendriikide Kongress on väsinud ja nihkub isolatsiooni suunas. Meenutame ühtlasi endise presidenti Nixon'i n.ö. Bahama doktriini, milles ta hoiatas, et riigid peavad toetuma rohkem oma enda jõule ega liigset loetma Ühendriikidele.

Indo-Hiina langemiseks on üles Aasias kujunenud suurselt maailma kolmas kommunistlik sõjajõud, moodustades üksi ühinenud Vietnam ja Kaubodzhaga üle ühe miljoni võitleja, neist pooled sõjast karastunud, võidukad Põhja-Vietnami agressorid partisaani-sõja kogemustega.

Uskudes doomino teooriat või mitte, need jõud julgustavad ja toenaoliselt loetavad uusi ülestuse veel vabades aasia riikides. Esimesena näib järg olevat Tai käes, kus dshunglisõda kestab Tai põhjallane piirimail, samuti Malaija poolsaare põhjapiiril, mis 12 aastat tagasi Briti kaasabil näiliselt lõplikult maha suruti. Filipiinide selle aasta eelarvest neelab sõda tervelt ühe kolmandiku, sest sõjakoidel püütakse kustutada mitmes riigi osas korraga.

India Ookeanis 130-miljonilise rahva arvuga Indoneesia on ilmselt rahutu Portugal-Timori sündmustest, sest on enam kui tõenäoline, et kommunistlik Portugal annab Nõuk. Venole Timorisse vähemalt sõjalaevastiku baasi. Indoneesia president Suharto embkumb, kas asub siin araotavalt seiskukohal või viibab see tema sõjajõudude ebakindlusele, sest kuuldatavasti on Portugal koondanud siia tugevad võitlusüksused. Olles kaugel emamaa varustuselant, ei suudaks see

siiski kaua vastu panna Indoneesia massidele.

Nõuk. Vene sõja-baaside rajamine Timorisse tooks aga kommunistliku ohu umbes 400 miljoni kaugusele Põhja Austraalia kaldaist.

Austraalia merevägi ei oma küllaldast laevastikut, et kaitsa oma määratud rannajoont ja ta tennuvägi võib peamiselt uhe olla 24 lennukile F 111 S tüüpi, sest ta 100 Mirage-võitluskonnad on aegunud. Täiendavad tellimised on liiga väikesed, et olla tõhusad. Whitlam-Cairnesi regionaalse neutraalsuse ja kaitses poliitika tulemust võime võrrelda Balti riikide neutraalsusega teise Maailmasõja eel. Sõpruse ja poolehoidu avaldustega kommunistidele ei päästa keegi oma nahka.

Austraalia suhteliselt väikese rahva arvu juures on vähe lootust olemas-olevate inimreservide ja konventsionaalsete relvadega säilitada vaba demokraatliku bastlooni.

Kui juba puruvaene India omab tuumrelvi, siis on see tõepoolest arusaamatu, miks Austraalia oma lõputu'e uraani tagavarade juures ei peaks ühinema selle terrorirelvaklubiga. Jõud on ainuke mõiste, mida saagi-ahmed vaenlased, olgu need punased või valged, respektiivvad. E. T.

Kirjanikke taheti Rootsist Kanada tallu üle viia!

TORONTO (EPL) — Kanada ajalehes "Meie elu" 25-aasta juubeli ühendamise jutustab lehe Nev Yerg'i esile ja Jernhard Parming, omaaegne Pärnu Vaba Maa väljaande toimetaja, mälestuskõlts kuldast "üks mees Rootsist" tahtis eesti kirjanikke viiekümne aasta eest alul ümber asustada Kanadasse.

Parming kirjutab:

"Mõni aeg hiljem saabus miljonitellinna üks teine mees. See oli aeg, kus Rootsist ebakindla tunde pärast oli juba hea hulk eestlasi kutsunud Kanadasse, kui kindlamasse paika saada. Aga kõigi ei olnud see mitmel põhjusel mitte võimalik. Mehel oli tekkinud idee organiseerida juba vanemas elueas olevate eesti kirjanike toomist Rootsist Kanadasse, asustada neid seal suuremas "eesti talus", sest lohkusse jäetud talusid oli külluses odavalt saada. Mehel olemus püüas peakonsul J. Kaivi jutule, kellelt

ta lootis saada kaasabi mainitud grupi ületoomiseks selle mandri "eesti talu". Kuigi idee näis olevat inimlik, keeldus J. Kaiv selkujul ületoomiseks oma abiga sekkumast. Asjal oli arimaik man. Henrik Visnapuu, kellele sai Times Square ühes öölokaalis Siuru-aegade meenutamiseks suur väike krüsantheem rinda kinnitatud, ütles kuratsai saades, et "kirjanikele hakatakse seal talus tasuta suppi andma, et nad siis ületoomise peavarju ja supi eest tänuvõlgu kandes vihuksid ka tasuta vastu luulet ja proosaloomingut. Käsi peseb ju kätti!"

Ületoomine ja kirjaniketalu jäi tulemata. Hiljem aga kuulsime, et ideemeele oli Toronto asunud kujundama omamoodi Eesti "vallisust" eksilis, sest ühele sinisele energilisele vatmikule oli antud selles välisministri koht.

Olnud ka teisi mehi siit, et rõhutada kahe maa vahelist koostööd."

Göttingi Eesti Alkooli kevadpeo-emadepäeva külalisi kae "Agaal elinelaaruumis kohvi joomas. Vasakult folkpartieti Göttingi osakonna esimees Rune Zachrisson, Eesti Komitee esimees Heinrich Mark, Valve Zachrisson ja tema õde Virve Pukonen ning Rune Zachrissoni ema. (Foto Kopsi.)

Soome punaste 'kümme käsku'

Torontos ilmuv soome ajaleht "Vapaa Sana" toob oma veergudel ära "kümme käsku", mis on antud Soome kommunistidele parteidistsipliini pidamiseks. Need on järgmised:

- 1) Mina olen Marx, sinu õpetaja, paljasta parteilini murdjaid.
- 2) Ütle Marxi nime alati ja kõikjal.
- 3) Pühitse revolutsioonipäeva.
- 4) Austa Lenini ja Sinisalo (Soome kommunistide juht), et su pea võiks kaua püsida õigedelt sotsialistlikus Soomes.
- 5) Tapa, sest revolutsioon sõõb omu lapsi.
- 6) Ära abiellu teiste parteide liikmetega.
- 7) Sa pead sotsialiseerima.
- 8) Ütle alati julgelt valetunnistusi oma vastaste vastu.
- 9) Hirmusta oma ligemise maja ja kõike ta varandust, sest see on kõikide jaoks.
- 10) Ära kuidagi siiski hirmusta riigi maad, tehaseid, põllutöörilistu või muud mis kuulub riigile.

Kui sa need käsud täidad, siis sinu nime kildetakse kolmandast ja neljandast põlvest saadik. Aga täna su pead silitatakse.

Saalis publikut helilooja Eduard Tubina juubelikontserdil Medborgarhuseti suures saalis Stockholmis. Keskel helilooja esinejate poolt väljakutsutuna. (Foto Lepper).

Eralasteaiad ja koolid riigipäeva-vaidlustes

Riigipäeva-vaidluses käsitleti ühenduses valitsuse ettepanekuga sisserännu- ja vähemuspoliitilisteks sihtkoonteks mitmesuguseid küsimusi. Refereerime alljärgnevalt vaidluse neid osi, mis käsitlesid vähemusrühpe lasteade ja kooli. Küsimus on praktilisest seisukohast aktuaalne peamiselt eestlastele ja juutidele. Valitsus ja riigipäeva enamus suhtub vaenulikult vähemusrühvaste eri lasteadeadesse ja koolidesse, kuna moderaadid olid riigipäeva komisjonis reserveerunud, pidades neid kooli soovitavaks ja nõudes, et ühiskond peab neid toetama.

Ingrid Diesen (m): Igal sisse-rännanul peab olema võimalus säilitada oma kultuuritraditsioone ning identisust. See on aga võimalik siis, kui ta saab alal hoida ja arendada oma keelt. Ainult emakeeles on võimalik väljendada keele peenimaid nüansse. Ainult emakeeles võivad vanemad ja lapsed saavutada üksteisega täieliku kontakti. Selle kontakti murdmisele võib kaasneda parandamatuid kahjustusi.

Sisserännanute komisjon vaatas eralasteade üldiselt positiivselt, üteldes: Selles ühenduses tuleb tähele panna nende vabatahtlike organisatsioonide panust, kes peavad üli lasteadeid teatud vähemusrühvide lastele ja õpetavad neid emakeelt kõnelema. Ka kõrgema astme erakoolide suhtes lei-dis komisjon, et need koolid, mil-lis on seni riigitoetust saanud, peaksid seda ka edaspidi saama.

Stockholmi kommunii laste-hoiduuse delegatsioon käsitles hil-juti eralasteadeid toetamise kü-simust. Aktuaalseist koolidest on kolm kooli keeleliste, rahvusli-kele ja usuliste vähemustele. Et-tepanekuks oli, et Püha Eeriku ka-toliiklik lasteade saaks edaspidi toetuse põhjendusega, et selles piirkonnas on puudus lastealakoht-ladest. Aga juudi ja eesti lasteade-dade toetus tahetakse ära võtta, kuna nende lastealad asuvad piirk-onnades, kus lasteadeades on kohti.

Väga imelik põhimotte! Vane-mate soov ei tähenda siis midagi, samuti ka mitte see, et juudi lapsed lahevad hiljem Hillel-kooli ja eesti lapsed eesti kooli. Ajutine palgatus riigist lasteadeid on ainult lapsi ha-jutav.

Nii näeb valitsuse valikuvabadus välja praktiliselt. Valikuvabadus on ainult võimalik enamuse tingi-mustel! — see ei ole ju uldse vaba-dus! See tähendab UNESCO-kon-ventsiooni mürdmist, millele va-litus on ise alla kirjutanud. See ei tekita aga valitsusele muret. Va-litus on ju harjunud teisi õpetama, eriti välispoliitilistes küsimustes.

Alf Lövenberg (vpk): Üks prob-leemidest, mida ei käsitleta valit-suse ettepanekus, on see, et ühe isiku emakeel ei ole alati riigikeel. See annab vale pildi näiteks vaja-dustest koolitõpetuse alal. Praegu arvatakse keeleõpetajaid ainult selle järgi, kui palju on valismaa kodanikke teatud maadest, ja sel-le tõttu jäävad mõned grupid välja. Me oleme nõudnud oma esildises, et rahvaraamatupidamises re-gistreeritaks mitte ainult koda-kondust vaid ka rahvust ja ema-keelt. Me nõuame ka, arvesse võt-es keeleliste vähemuste suurust, et teatud keeli peab saama — sa-muti kui prantsuse ja saksa keelt — valida lisaainena põhikoolis ja et need keeled võivad olla B- ja C-kee-led gümnaasiumis.

Berni Ekinge (fp): Nende re-servatsioonide kohta, mida mode-raadid on teinud komisjoni aruan-des ja milliseid siin on käsitletud, tahan ma ainult lühidalt ütelda, et meie omalt poolt ei ole saanud lii-tuda nendega, kas siis küsimuses on eralastealad, vanadekodud või vähemuskoolid. Põhjuseks on, et meie arvates need nõudmised ei ole kooskõlas sisserännupoliitika sihtasutusega — luua niivõrd tole-rantsi — kokkuvõttes se tunnet sisserännanute gruppide ja meie oma rahva vahel.

Bengt Fagerlund (s): Moderaa-did on tõstnud üles riigitoetuse kü-simuse eralasteadele. Me võime selle küsimuse üle kaua vaielda, aga ma ei usu, et mul on-destuks pr. Diesenile selgeks teha, et moderaatide seisukoht on vale. Et tema ei suuda minu seisukohta muuta, selles olen ma täiesti kindel. Sest mida tähendaksid era-lastealad selles seoses? See tä-hendaks eraldamist juba lapse-põlvest. Võib kõnelda valiku va-badusest. Aga mis avalikuvabadus on siis lastel? Need on ju vanemad, kes valivad, ja see valik võib ka-hjustada valitseva kogu elu ja võib kaastada iselatooni. Ei, minu ja komisjoni arvates peab ühiskond kooli raamidest pakkuma võimalusi eri tegevuseks. Lapsi ei tohi iso-leerida, aga neil peab olema võl-malus õppida oma emakeelt.

Jan-Ivan Nilsson (c): Minu ar-vates on moderaadid põhimõtteli-selt nõus sihtidega, aga nad taha-vad mõnel juhtumil teistsuguseid lahendusi. Moderaatidel on selles küsimuses seisukohti, mida meie ei saa jagada. Minu arvates toovad moderaatide ettepanekud teatud juhtumil kaasa seda, et me ri-skime gruppide tekkimisega ja isolatsiooniga, ja riisiko, et me ei stimuleeri kontakte rootslaste ja sisserändajate vahel. Centeri põ-himõtteliseks seisukohaks on, et ühiskond kergendaks kõiki alal-del kontakte sisserännanute ja maa oma elanike vahel. Sellega suureneks võimalused üksteisest arusaamiseks ja üksteise seisu-kohtadele jõudmiseks.

Ingrid Diesen (m): Hra Nilsson ei ole nõus meie seisukohtadega, kuna need pidiavat kaasa tooma riskeerimise gruppide tekkimi-seks. Jah, me oleme nõus sihtidega ja tahame eriti rõhutada valiku-vabaduse nõuet. Me ei saa aru, kuidas võib tahta takistada sisse-rännanuid gruppidesse koon-da-mast säilitamaks oma keelt ja kul-tuuri, kui see aitab, et nad tunnek-sid endid kindlana, elaksid sisse ühiskonda ja säilitaksid oma identisust, nagu me tahame seda võimaldada igale inimesele.

Minister Anna-Greta Leijon (s): Meie sihid tähendavad, et lastel peab olema sama võimalus saada toetusõpetust, ükskõik kus nad elavad. Nende võimalused leida kindlust selles keeles ja hoida kon-takti selles keelega, mida räägi-takse kodus, peavad muutuma pa-ramaks. Aga valikuvabadus lastele ei tohi kaasa tuua isoleerimist. Va-likuvabadust saab vastupidli kõige paremini teostada põhikoolis, mis peab olema kool kõikide lastele. Rootsis, hoolimata nende päritol-ust. See asetab suuri nõudmisi koolile.

Per-Olof Strindberg (m): Mis on siis valikuvabadus? Sisekomisjon konstateerib, et valikuvabaduse siht tähendab, et keeleliste ja etniliste vähemuste liikmed ise peavad saama valida, kuhu võrd nad tahavad omandada rootsi kultuurilise identisuse ja kuhu võrd nad tahavad

750.000 poliitilist põgenikku USA-sse viimase 20 a. kestel

Suuremaid põgenike sisserän-damisi Ameerikasse oli pärast II maailmasõda, kui Ameerikasse toodi Euroopa põgenikehagrist tohtul hulgal kommunistliku ter-rori eest põgenenud rahvaid ning ka teisi sõjas kannatanuid. Kuid kommunisti ohu tõttu on Ameer-i-kasse tulnud veel teisigi sadu tu-handeid põgenikke viimase 20 aas-ta kestel.

Ungarist tuli Ameerikasse pä-rast nende mässu nurgumist 1956. a. novembris 32.000 põgenikku. Li-kas nendele saabus Ungarist veel regulaarse immigratsiooni korras umbes 6000 inimest.

Kumbalt on põgenenud Castro kommunistliku režiimi eest alates 1959. a. 675.000 inimest. Nende hulgas on mitu tuhat ka neid, kes lasti välja seaduslikus korras. Kuid ka need olid ikkagi inimesed, kes ei soovinud elada kommunistlikus ühiskonnas.

alles hoida ja edasi arendada oma algupärasid identisust. Mis oleks loomulikult sisserännanute ja vä-hemusrühvide oma identisuse säilitamiseks kui eralastealad, kus on võimalik nende kultuuriva-jadusi rahuldada. Mis oleks loomu-likum valikuvabaduse saavutamiseks ja selleks, et luua võimalusi oma keele ja kultuuri säilitamiseks kui see, et toetada vähemuskooli, mis vastavad teatud nõuetele?

Härra Nilsson kartis valikuva-baduse nõude konsekvnt. Ta kar-tis eri gruppide tekkimist. Mida see kartus tähendab? See tähendab, et sisserännanud ei tohi ise otsustada, mis on valikuvabaduse sisu. Nilsson peab ennast ilmselt kompetentsemaks tõlgendama valikuvabaduse sisu kui sisseränna-mud.

Ida-Euroopa teistest maadest on põgenenud ja Ammerikasse pää-senud 1950–1996 a.a. vahel 19.705 inimest.

Hiljast on pääsenud USA-sse aegade kestel 13.741 inimest. Osa nendest põgenes Hiinast kohe see-järele, kui kommunistid Hiina valutasid. Veldi suurem grupp on neid, kes 1962–1966 segadustes ja rahutustes pääsesid Hongkongi ning võitsid sealt asuda USA-sse.

Poliitilisi põgenikke on tulnud Ameerikasse veel neegrivabari-gist Ugandast ja nimelt 1337 in-imest. Need on alnsad poliitilised põgenikud, kes pole põgenenud kommunisti, vaid oma kõva käe-ga presidendi adi Amin'i eest.

30 lõpetajat Torontos

TORONTO (ME) — Eesti Maja suures saalis toimus 8. mail Toronto Eesti Seltsi Täien-duskeskkooli 9-nda lennu lõpu-katust, millest olid kogunenud osa võtma saalis täiskasvanemaid, lõpetajate sõpru ja Kanada eesti avalikkuse esindajaid.

Aktuse avasõna ütles keskkooli juhataja E. Marten ja andis üle-vaate kooliaasta kestel toimunud õppetööst, selle iseloomust ja tule-musist. Selgus, et keskkooli põ-hiliseks ülesandeks on olnud anda õpilastele teadmisi emakeeles, eesti kirjanduses, ajaloo, geograafias ja kodanikuõpetuses. Lisaks rah-valantsu ja laulu tunde sisenda-maks armastust oma rahvakul-tuuri vastu. Õppetöö on pühitud kasutada õpilaste isetegevusele rajatud meetodeid ning selleks on rakendatud õpilaste referaate ja diskussioone, kusjuures õpilased eesti keele sõnavara on leidnud tegelik-ku kasutamist nii sõnas kui kirjas. Õpilaste omalooming on ohtud on seda kõike veelgi mitmekesisista-nud. Eesti täienduskooli õpilane erineb tunduvalt tavalisest koha-likust noorest. Eesti noori iseloo-mustab ausus, tõhusus ja tööruum, kusjuures tuleb eriti rõhutada ka kodu ja vanemate oma ja kooliga koostöö taset ja igaks toetuseks valmisolekut.

Aktusekõne pidas eelmisel aastal lõpetanud kooli vilistlane Mõikel Voore.

RL president:

Saated tähtsaks sündmuseks

MÜNCHEN (EPL) — Alates 1. maist töötab Radio Liberty juures Eesti osakond ühe liikmega toimetusalajal eeltoot. Juunis tuleb USA-st osakonnajuhataja kohale kauaaegne Radio Liberty kaastöölne dr. Jaan Pennar. Koos programmitöötajad Karin Saarseniga alustavad nad eesti-saadetega üks kord nädalas juulist septembrini. Sõgel algavad igapäevased kolmeveeranditunnised saated päevauudiste, kommentaaride, kultuuri ja muude aladel. Toimetust kujuneb esialgu viielikiliseks, kusjuures ametlik töötajatepank on tehtud veel kolmele isikule Rootsis. Kaks nendest on noorema põlvkonna esindajad, kes on oma hariduse saanud Rootsis. Kolmas on kogemustega omaaegne "Voice of America" toimetaja.

Seoses mitme administratiivse ümberkorraldusega ning Radio Liberty kolimisega Radio Free Europe hoonesse eeloleval sügisel, külastasid äsja RL keskust uue, mõlema raadio ühine administratiivne juhtaja, Sig Mickelson, kes jääb aga Washingtoni. Tema esindajaks Euroopas Walter K. Scott, kunagine RL juhtaja. Teiseks külastasid ki Radio Liberty praegune president Howland Sargeant, kes sügisel läheb erri.

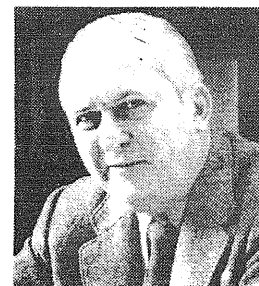
Nihasti lääne-saksa kuli mitmes eesti lehes on olnud valeandmeid ühineimetatud raadiote ja balti-saadete kohta. L sinne juhatus kutsus külastuse puhul kõik teenistujad kokku ühiseks nõupidamiseks, millest ka eesti toimetuse liige osa võttis. Sissejuhatuseks mainis RL asjaajaja direktor Francis Ronalds, et USA välispoliitika pole ette näha mingit muutust. Ajalehtedes on olnud juttu personali vallandamisest poliitilistel motiividel. See on täiesti vale. RL osas on toimunud väga vähesed koondamised, enamasti varajase pensioneerimise näol. Tekkinud vabu kohti pole asendatud uute inimestega. Mõnede uute teenistujatega on sõlmitud vaid lühiajalisi töölepinguid. Rahutust personali hulgas on peamiselt tekkinud "Süddeutsche Zeitungil" teated massilisest vallandamisest Radio Free Europe toimetuste koosseisus, mis on samuti lüüdlus.

Ka Howland Sargeant, kes RL tegevust on juhatanud 21 aastat rõhutas et USA valitsuse ning presidenti Fordi suhtumine Radio Liberty suhtes on heatahtlik ja tegevuse toetamine on tugeval alusel. Raskused on eelkõige majanduslikku laadi ühenduses dollari väärtuse suure langusega. Kui 1968 RL eelarve püüdis 30 miljoni dollariga, siis tõuseks see praeguse eelalikuks juures 80-le miljonile tuleval aastal, mida praktiliselt ei saa läbi viia. Tulevaks aastaks suureneb eelarve vaid 30 protsendi võrra, ütles Sargeant.

Kahe raadio ühise katuse alla viimine on seega suur kergendus majanduslikult. Radio Free Europe hoone inglise Pargi lähedal on praegu ümberhitamisel uute toimetusruumide ja lisatöödiote näol. Informatsioonikoosoleku lõ-

pus toonitas direktor Ronalds, et mõlemad raadiod säilitavad edaspidi oma erilise. Radio Free Europe saadab Ida-Euroopa satelliitriididesse, kuna RL jätkab saatet Nõukogude Liitu, suurendades oma tegevust kolme Balti riigi võrra. Nii olid teated mõnedes eesti lehtedes eesti toimetuse loomisest Radio Free Europe juures alusetud.

Pikema jutuaajamise andis allakirjutatule RL kauaaegne presi-

Stig Mickelson

Howland Sargeant

"Estonia" taasavatud

Enam kui aasta oli Estonia teater Tallinnas suletud. Teatritööne väjas põhjalikult sisemist remonti, mis haaras mitte ainult lava, vaid ka saali, fuajeeid ja teisi kõrvalruume. Nagu nüüd, Estonia teatri maja uusavamine eel "Sovetskaja Estonia" jutustada teab, oli ehitistööde ja ümberhüüstitööde teostamisel rida ootamatuid takistusi.

Ajaleht märgib avameelselt, et 1966. a. leigutatud Estonia teatri maja ehitus teostati ülepea-kaela ja kõik dokumentid, plaanid jne. olid vahepeal kaotsi läinud. Selle pärast olundki mitmesuguseid raskusi äsja ehitistööde läbiviimisel. Kuna senine põrduvalla oli vananenud ega vastanud ajandutele, ehitati ka uus moodne lavasead. Kuid sellele sobivat ja vajalikku valgustuseadeldist polnud kuskilt saada. Lõpuks on õnnestunud uued valgustuseadmed leida Poolast. Uuendatud on ka kogu saali mööbel.

Estonia uuesti avamine on ette nähtud eelolevate maipäevade ajal Eug. Kapi poliitilise ooperiga "Tasuleegid".

dent, kes sügisel läheb erri. Kusimusele, kas Balti-saadete alustamine on tähtis "verstaapost RL ajaloos, vastas küsitatu, et koos kolme uue Balti-saadega kujuneb RL kõigi N. Liidu kõneldavate keelte raadiosaatjaks. Balti riigid on pikka aega teinud jooksul olnud "aknaks" Läände. Ideede ja arusaamade vahendajana on nad kujunenud tõhusaks katalüsaatoriks N. Liidu piirides. Balti-saadet RL poolt on suure tähtsusega sündmus.

Järgnevalt mainis küsitaja paljude eestlaste kartust, nagu ei kujuneks eesti saated kuigi pikaaegseks. Senat näitaks võib käripida rahasis, USA võib tunnustada Balti riikide annekteerimist de jure. Misagunega oleks säärasel juhtumil Balti saadete saatmine?

Sargeant vastas, et täpselt samasugune küsimus esitati temale juba 1964. a. RL saated eestris olid olnud vaid 18 kuud. Nüüd, mais 1975, kestavad need saated ikka edasi ning on isegi täienenud mitme uue võrra. "Radio Liberty järele kaob vajadus vaid siis, kui tuleb aeg, mil inimesed ja teated vabalt üle piiride võivad liikuda vabalt. Ka eesti saadete tegelik ülesanne on niisuguse olukorra heaks töötada, ja muud kriitilist mitte nende saadete keskuse kohta ei ole põhjust siin nentida."

Usutakse lõpus kerkis üles ka keeleküsimus, mis mõningate kuulijate tõttu on tekitanud muret eestlastele Läänes. Nende põhjal tulevat Liberty eesti saadetes kasutamisele rohkemalt moodust terminoloogiat ja kõneviisi, mis aga kaugelgi ei meeldiks eestlastele kodumaal ega paguluses, kuigi meie inimesed RL-i muidu igas suhtes toetavad. Eestlased kodus ei soovi kindlasti mitte kuulda Tallinna radio argpõh Münchenist. Peale teatud ametlike nõukogude väljenduste ei ole eesti keel kodumaal võõrdunud emakeelsest Läänes. Vastupidi paljude ameeriklaste arvamiselt. Kas RL on sellest teadlik?

Sargeant vastas, et keeleprobleemide lahendamine on täiesti eesti saadete toimetuse asjaks. "Aga ma loodan, et nihasti usuleja kui usutavad peaksid olema ühel meel selle suhtes, et peasjaks on, kui kuulajad Eestis ütlevad: See on meie raadio! Saated ütlevad minule seda, mida ma teadma pean ja teada tahan ja pealegi sellisel kujul mis minule on vastuvõetav."

Sargeant lisas, et kui Eesti osakond ühel päeval saavutab niisuguse ühenduse kodumaaga, et Müncheni saadete tööst peetakse "nende oma raadioksi", siis on see suur sündmus. "Mis puutub teatud terminoloogiasse, siis arvan, et see on nende isikute ülesanne, kes eesti-saadete toimetavad, kasutada sobivaid väljendeid oma äranägemise järgi ilma et õige keele leidmiseks kuluks mitu pikka kuud."

Lahkuv RL president on vana raadiolähe ekspert ja hea Euroopa tundja. Ta on parit Massachusettsi osariigist. Oppedis Oxfordi ülikoolis külastas ta kõiki Euroopa maa, kaasa arvatud N. Liit 1934. Pärast Teist maailmasõda oli ta president Trumani valitsuse ministriabi rahvusvahelise propaganda alal. Ta on olnud USA peadelegaat UNESCO juures, Lahkudes riigiteenistusest astus ta RL presidendina juhtima 21 aastat tagasi, mis on olnud edukas tööpäev, kõigile poliitilistele ja majanduslikele raskustele vaatamata. (EPL/KAS).

Provokatsioon?

LISSABON — Välisriikide vaatlejad Portugalis arvavad, et hiljuti toimunud n.n. "parempoolsete riigipöördekatse" oli tegelikult kommunistide provokatsioon.

Nagu nüüd selgub, võtsid riigipöörde katsest osa niivõrd väikesed jõud ja kogu asi oli niivõrd halvasti organiseeritud, et see ei saanud loogiliselt olla vanemate ohvitseride üritus. Kommunistlik meelestatud kahrurvärgemendi barakke ründas kaks vana treeninglennukit, mille pardalt heideti alla kolm väikest pommi ja tulistati välja mõned kuulipildujavalangud. umbes 50 langevarjurit võtsid siis positsioonid barakkide ümbruskonnas ja lähikonnas asuval korterimajade vahel. langevarjurit hakkasid lõpuks sihtnult ha. äkke tulistama, mille juures sai üks sõdur surma. Tulistamine kestis umbes tund aega ning siis vaiks tulevahetus ning kogu mass oli läbi. Kommunistidele andis see "mässusukite" kätte suured trumbid oma vastaste likvideerimiseks.

Tallinnas suri Alfred Frants, 62 a. vana, kes 14/aastase õpilasena saavutas Eesti ja Balti meistritiitlit lauatennises.

Kassaare kabelist ja selle ajaloost

Kassaarelt teatakse hiljemata, mis asunud saare põhioosus vastu Vaenlala mõisast. See püsinud 19. sajandi alguseni, mil see hävitatud. Mõõdunud sajandi lõpul püsis nagu mälestusena hilele Hietee talu, mis olnud küll suuruselt popsiere. See asunud tee ääres, mis läbiuud hietee isa.

Nagu igal ajal on ka Kassaarel oma väike ajalugu. Umbes 2000 aasta eest asus praeguse saare kohal vaskseri "saare". Peist suuremateks oli saareke nüüdse Orjaku ja teine praeguse Veskimäe ümber. 1254 kuulus Orjaku Saare-Lääne piiskopile, kuuludes nii Käina kihelkonda, idapoolne saar ordule, mis jäi Pühalepa kihelkonda. Idapoolisel saarel, nüüdne päris Kassaar, oli 1564 kaks suuremat küla Esi- ja Taguküla.

1575 läks Kassaar mõisnikule Hans Wachtmeisterile. 18. sajandi algul hakati Kassaare mõisat rajama. Varsti pärast seda langes saar katku ohvrile, kus täielikult hävines esialgne Taguküla, mis hiljem rajati hoopis uude kohta.

Mary Tamme uus film

LONDON (EH) — Inglismaal elunev eesti filmiläitaja Mary Tamm sõidab suvel Kreekasse, kus ta hakkab mängima kaasa ühes filmis, mille rees-peaosaliseks on Christopher Plummer ("Sound of Music", "Waterloo").

Londoni BBC televisioonisatsines 3. mail Mary Tamm kaavas "The Girl of Slender Means".

Ford ei söönud vene kaaviari

NEW YORK (VES) — Hiljuti Rootsis külastanud pastor Richard Wurmbrandi ajakirja "The Voice of Martyrs" järele kirjutab "Newsweek", et mõõdunud detsembris N. Liidu välisminister Gromokov toonud president Fordile kingiks 10 pudelit vodka ja 10 kasti kaaviari. Aga president ei maitsnud kaaviari, vaid see läks salapoliitlik kätte uurimiseks, kas see ei sisaldas mürgi palkalaste mõju.

Wurmbrand märgib sarkastiliselt: kui on tegemist enda nahaga, siis president teab, et ja tegeleb kriminaalse jõuga. Ning millist detektet saab sellistega olla!

Hääbuvad

NEW YORK (VES) — Maailma täismestik on hakanud hääbuma, närgivad ameerika loodusteadlased oma tähelepanekulud.

Smithsoniani instituudi teatel 10% ameerika täismestiku "hüüest" ei pea tänapäeva rüvetatud alustatule vastu ning kaovad. Eo-faunkateadlaste arvates on ligi 50% tulevikus lõplikult kadumas umbes 2000 taimet. Veel ohtlikum on tänapäeva ohkond troopika-taimedele. Näit. Havail on 266 taimeliiki juba välja surnud ning 1267 taimet eluiga ei kesta tõenäoliselt enam kaua.

Huumor

Kui direktor on juba viis korda külastanud, ilmub lõpuks sekretär. Direktor on pahane:

"Nüüd te lõppeks tulete, kui ma teile juba viis korda olen helistanud!"

"Vahandage, härra direktor. Palun, mida te soovite?"

"Ma tahtsin ainult ütelda, et ma esimest korda külastasin teile tihkest kogemata ja seda ei maksa tähele panna."

Arvatakse, et Kassaare kabel võib pärineda juba katoliiklajast. Saare kirdeosas püsis kabel on läbi aegade kuulunud Pühalepa kogudusele. Pühalepa pastorile ei meeldinud eriti Kassaarele sõidud, eriti nõrga jää korral, kuna saarele pääks ainult ümakuast läbi mere. Nüüdne Laisma sild ehitati alles 1864—1869. Selle vastu aga nõuti kassaarlastelt Pühalepa kiriku külastamist.

Kuna ka talupoegadele oli sama teekond seotud raskustega, käidi selle asemel ligemal asuvas Käina kirikus. Kui L. Tiik märgib katoliikuaegsete kormmete püsimist ja ka surmote matmist katoliiku kiriku kormmetele Kassaarel, siis arvan, et siin võisid õige kaua püsida veel ka taarausulised teenistused, kuna pastorid kaebasid piiskopile sisetest ebajumala teenistustest, mille tõttu pandi Kassaare kabel 1641.a. jumalateenistuse korraldamiseks seal keelu alla.

Arvatavasti see keeld ei kestnud kaua. Sünniti talupoegadele lähedasem pastor Peter Faber (1659—1676) on pidanud siin regulaarselt 4 korda aastas jumalateenistusi. Ka maetud õpetaja Faberi ajal surinud kabeli juurde. Selle vastu aga Heinrich Conrad Burchardi ajal 1683—1703 seisnud laibad sageli kauemalt aega matmata.

Burchardi vabanandud end sellega, et teekond kabeli juurde läbi lahe on ohtlik ja tuues ette ka asjaolu, et kabel on tegelikult jumalateenistuse korraldamiseks keelu alla.

1728 mainitakse jälle Kassaare kabelit sealpeetavate jumalateenistustega. Veel tänapäeval püvis Kassaare kabel on ehitatud pakivideid, mille edelanurk on nähtavasti parandatud graniitkividest. Kabeli on roogkatus. Kabeli ükste kõrval sisesseinal leiduv aastarv 1801 tähistab nähtavasti mõnda remonti või suuremat ümberhüitamist kabelis.

Torni tipul asetseb lipp aastarvuga 1870. L. Andres oma töös "Eetepanekud Hiumaa arhitektuurimälestiste nimekirja täiendamise kohta" 1969 kirjutab Kassaare kabelist järgmist:

"Lagunenud tornikivier lammutati 1864. aastate algul ja kaeti tõmbi laudkattusega. Vanast tornikivierist on säilinud fotod, üks neist on Kassaari Esiiküla. Oole ta ümber aastast 1910 ja teine on ära toodud raamatust "Eesti kirikud". Fotode järgi otsustades on torni katuseks mitmetahuline terrakv. Sõrestik oli väljastpoolt kaetud lahtiste puitkildidega, mis omavahel üle servade sepiatud haakidega ühendatud. Kilbid on säilinud osaliselt tornis, osaliselt on nendega katust parandatud ja nende järgi on võimalik tornikivierit protili taastamine. Kabelile tehti viimati roogkatus 1930. aastail". Teistel andmetel tehtud see roogkatus juba 1923-dail aastail.

1972—1973 talvel langenud kabeli lagi sisse. Kanti välja sissevarise-lae pael laigid, altat, kabeli seinet rippuvad metallpärjad ja puhastati kabeli sisemus prahist. 15. septembril 1973 korraldatud kabeli korramistamine hoogtöö korras, millest peale kohaliku elanikkonna võtnud isegi osa Kärdla kultuuri-maja puhkippideorkestri liikmed Mait Kott, Aare Nõop, Tikis Tammsalu, Leo Tikerpuu ja Vello Viin.

Peale nende olnud puhakoda taastamises veel teistsugiliste tegelasi nagu kirjanik Harald Suilepp ja näitleja Olev Eskola.

Kuni kabeli lõpliku korramistamiseni viidi altat ja pärjad ajutiselt Pühalepa kirikusse. Osa kunsti-väärust viidi Hiumaa muuseumisse, mis asub Kassaarel. Kui Käina kirik, mis hävis viimases sõjas, likvideeriti lõplikult mere-mete korramistamisega ega kavatseta sinna enam kirikut püstitada, siis seelsab ega ees kindlasti Kassaare kabeli kasutamiskõplikus remonteerimine.

E. VRAGER

Leinateated

Esklitsinas suri 13. aprillil dipl. arhitekt Rudolf Siman, sünd. 29. mail 1904 Peterburis. Kadunu lõpetas Tallinna tehnikadükooli a. 1932. Oli linnandumeistriks ja ehitusosakonna juhatajaks Türlil 1934-1935 ja Pärnumaa maa-arhitektiks 1935-1944. Rootsis töötas ta viimati iseseisva arhitektina. Leinama jäi abikaasa Herta, n-na Kool ja üks ode.

Ootamatult lahkus minu südamest armastatud abikaasa

Anette Leemet

N-na Teppe

Sünd. 6/3 1906 Sagadi Laulil
Surn. 28/5 1975 Huddinges

Sügavas leinas ja tänuandes

ABIKAASA

VENNAD
perekondadega

MEHEÕDE
Eestis

Matusetalitus toimub neljapäeval, 12. juunil kell 11.15 S:t Botvids kalmistul Stora Kapellet.

Armast

Hella Maiste

Sünd. 25/9 1891 Pärnus
Surn. 29/5 1975 Stockholmis

mälestavad kurbuses

MAIMU ja AKSEL
JAAK, ANITA, LINDA

Matusetalitus toimub reedel, 6. juunil kl. 17 Heliga Korset kabelis Metsakalmistul.

Armast

Anette Leemet

mälestavad vaikes leinas

ELLI ja KARL ERENURM

SENTA ja JOHANNES
MÄTIK

ANTS ADLER

Norrköpingi Laulupäev

Alg. lk. 2

nii mitmeleigi võõrale sissetungijale valusaid ja alandavaid kogemusi.

Kuid laulu on oma huvides ära kasutanud ka okupandid, kes näiteks tänava panevad eestlasi kodumaal laulma okupatsioonil 30-nädalast päeva puhul. Nii paljud sealsetes kavas on võltsitud, näiteks laulus "Õitse ja haljenda eestlaste maa" "semel peavad nimesed nüüd laulma "Õitse ja haljenda mu sünnimaad". Mis on ka täielik tunnistus okupantide poolt faktile, et praegu eestlastel pole mingit oma maad...

Kuid 30 aastat pagulust pole suutnud meid vaikima panna, jätkas Ausust Liiv. Meie laul kuulub kogu maailmale meie tahet vabadusele ja kriipsutab alla, et me võitlus veel mingil viisil pole lakanud.

Lõpuks tänas August Liiv kõiki Norrköpingisse kogunenud eestlasi ja avaldas lootust, et ka edaspidi toimuvad laulupäevad läheksid hästi korda.

PIDU

Kontserdisaali rahvast tüjenedes oli aega piduni veel üle poole tunni, millist aega ära kasutati niisama julemiseks, koorilikkude jõudsid hotellis riided vahetada ja täpselt kell seitse avati kõrvavalusa suure A-saali üksed.

Ootasid pidulikult kaetud laudadele 800 inimesele, ootas kohalik tantsurühm "Leikarna" ja mõistagi avar tantsuparand. Mis aga tantsu alates siiski osutus äärepoolt liiga väikseks, sest rahva tantsulust näis olevat suur.

Ka pidu osas võib alla alla kriipsutada Norrköpingi-rahva võimet kõike perfektselt organiseerida, mingisuguseid vipersi ei esinenud. Ja kui selliseid eventuaalselt esines, siis jäid need igatahes külastajatele tähelepanematuks.

Selle eest võivad lastupidulised tänada toimekonna esimeest Jaan Allast, informatsiooniosakonna esimeest Johannes Ärt ja Valdemar Avataret, abiesimeest Arnold Pundit, sekretäri August Liiva, edasi Theodor Jakoby, Daniel Lõugast, Mihkel Lõbu, Aleksander Kaldmaad, Maria Allikut, Hildegard Pundit, Marta Toppi, Heinar Valki ja Alar Lõbu, Rein Liiva, Valdemar Issakot, Ivar Wirni, Helga Raiendit ja paljusid teisi.

Oli ilus ja meeldejääv päev. Siinjuures võib juurde lisada, et pühapäeval toimus Matteuse kirikus kontsert-jumalateenistus viie vaimuliku ja viie koori kaastegevusel. Sellest aga toome kirjelduse järgmises (EPL/JA).

Täienõukoolidele 71 000 EK-toetust

Eesti Komitee on saanud eesti täienduskoolide ja mängukoolide õpetajate palgakude miljonitoe käesolevaks kooliaastaks 71 000 krooni. Arvestades täienduskoolide ja mängukoolides antud tunnid arvu on saadud toetussumma jagatud koolide vahel järgmiselt:

Boräsi Eesti Täienduskool 4.551; Esklitsina Eesti Täienduskool 2.625; Göteborgi Eesti Mängukool 18.468; Lundby Eesti Täienduskool 2.130; Partille Eesti Täienduskool 2.537; Helsingborgi Eesti Täienduskool 4.375; Lundi ja Malmö Eesti Täienduskool ja mängukool 13.418; Norrköpingi Eesti Täienduskool 882; Stockholmis Eesti Lasteaed 12.336; Uddevalla Eesti Täienduskool 962; Västerås Eesti Täienduskool 2.157; Hellsis Suvekodu Täienduskool 2.100; Björkö Suvekodu Täienduskool 1.632; Ugglarpi Suvekodu Täienduskool 1.750; ja Halmstad Eesti Täienduskool esimese aasta eest 1.067.

Summad on eesti täiendus- ja mängukoolidele välja saadetud.

Kohalik elu
UPPSALA
Chissöit Metsakodusse
Uppsala Eesti Selts ja U.E. Skaudisõprade Selts korraldavad juuli kuus toimuva skautide-galide suurlaagri külastamiseks õhussõidu büsiga Metsakodusse Västergölandis. Sõit toimub laupäeval 26.-27. juulil. Kaasasõidu soovist teatada hiljemalt 15. juuniks kas Ellen Lindverele (Tunag. 4) või Kaarel Vahtrasele (Ymergatan 17), Uppsala.

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteeringe suurima usaldusega matusebürood

Thure Söderquist Begravnings & Eldbegängelsebyrå

Mariatorget 1
116 48 Stockholm
Tel. 44 80 07, 44 80 98

Eriala:

Eestikombellised matusetalused
Ööpäevane valvekord

Enno Kangro 50 aastat

Kõige imetlusväärsemaks saavutuseks Vabast Eestis tuleb pidada pealekasvanud sugupõlve suurt sõlidaarust oma isade-emade tööga Eesti riigi ülesehitamisel ja tugevat veendumust tahet elada Eestis oma rahvuslikku iseseisvust elu. El mingeid eelarvamusi sugupõlve vahel selles asjas, vaid tulne südamega kokkuvõttev.

Selle südamega kokkuvõttevuse eest maksid mõlemad sugupõlved võrdsest verehinda: ajaloos igavesti metsikule jäävad moskviidid vedasid meile isasid-emasid kümnete tuhandetele orjapõlve ja seega pikalt piinlevasse surma, noored aga, haarates üksmeelselt relvad vabadusvõitluseks Eesti eest, pidid oma maa, oma rahva ja oma ideede eest kandma kaotusi sama rõhkel määral kui nende vanemad.

Soovime, et meie praegune pealekasvav sugupõlv esimest Eestis valitsenud sugupõlvedevahelisest üksmeelest õigi aru saaks, sellest üksmeelest, mis on olnud kindluteediks Eesti kõigi aegade sugupõlve vahel - teistsil ei oleks meile mõistatav eesti rahva põlvmine aastatuhandeid tuulisel Läänemere rannikul!

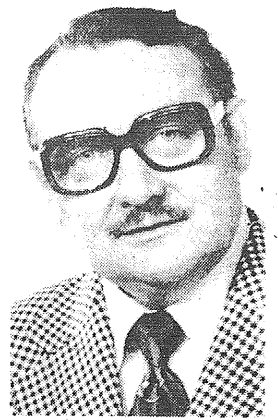
Selleks siin lugu ühest tulise hingega eest mehest, kes kord, vaeuul võitnud 16 aastat, läks välja täie mehe eest relvavõitluses moskviidide vastu tooma tagasi seda, mis on Eesti oma, ja kelle elu sellest alates on kujunenud ainult üheks suureks hingestatud võitluseks Eesti asja eest. Olgu need read siin temale ühtlasi suure lugupidamise, kaasvõitlejaliku tänu ja toelise sõpruse kinnitamiseks tema 50. eluaasta tähtsuseks.

See mees on Enno Kangro, sündinud 4. juunil 1925. a. Tallinnas. Tema isa, heltsettevõtja ja räämees, suri varakult. Enno käis koolis Tartus ja Tallinnas. Vene okupatsiooni katkestas õpingud. Noorusliku vihaga okupantide vastu ühines: noor Enno metsavendade ja maa vabastamise järel koos paljude teistega Saksa sõjajõududega. "Arast esimesi aegadeid võitlusi tuli tal oma nooruse lootus tõmbuda rahulikumas sõjaväes: ta siirdus sõjalis-ehtsuse org. Tod'i teenistuses Leningradis, all, siis töötas autojuhina Straslos, saates varustusaustodega läbi enam kui poole Euroopast, lihtudes Varssavis, Pariisis jm. keskustes. Eesti Leegioni asutamisel haaras ta jälle relva. Hakkaja poisina saadeti ta Rebitsa tankitõrjekooli, mille lõpetas allohvitseerina. Sellest alates oli ta Vene tankidele hirmuks Vene rindel, kus ta vahust hinnati raudristiga. Soome rindel Karjalas ja viimati tagasi

slaaivilased, vaid kuuluvad romani-rahvaste perre. Sealt võtab Lauluviil nüüd omaks, kuid hakkab loetlema Rumeenia rahvastiku koosseisu: Endises Rumeenia piirproovitsis olnud ligi 25 prot. slaaivilasi, aga ka palju teisi rahvusgrupe, nagu soome-ugri (ungari) jt. "Nii et slaaivilikkust kui ka soome-ugrilikkust võib olla ka veldi rumeenia kultuuris," lelab Lauluviil. Kumb ta siis nüüd on: kas slaaivi mõju rumeenia rahvamuusikale ja sealt tuli "Tuljaku" viis meile või - soome-ugri mõju rumeenia rahvamuusikale, s.t. rändas "Tuljak" meilt sinna?

Eesti rahvamuusikakogud asuvad kodumaal ja säälised urijad ei ole seni väitnud muud, kui et "Tuljaku" algosas kasutab Härra "Isalt kuulud pulmavilsi" (vt. Artur Vahter "Miina Härra", Tallinn 1971) ja et "Hillooja kuulis selle põhivilsi lapsepõlves isalt, kes seda viiulil mängis." (L. Normet koguteoses "Eesti muusika I", Tallinn 1968.) Kust Miina Härra isa seda kuulis, on ilmselt võimatu praegu kindlaks teha. Juba valduse algajärgus (EPL 15. veebr. 1975) leidsin, et kõige õigem on "esitada "Tuljakut" Miina Härra kompositsioonina, nagu meil seda on ka seni tehtud". Leian sama ka praegu.

Harri Kiisk

Enno Kangro

Eestis Tartu rindel. Kui sakslaste õige pale meile oli selgunud ja paljudel noortel edasine võitlus Vene-maal hakkas tunduma mõttetuks, leidis Enno Kangro tee Soom. Soomes oli ta lühikest aega Peamaja poolt määratud Helsingisse autokompani eestlaste vastuvõttupunkti komandandiks. Parast seda lühikest aega Jokela ja Teavetti koolituskeskuses, mille järel teda paigutati väljaõpetajaks Huuhdammis tankitõrje kompaniisse, mis oli varustatud moodsaimate, tugeva läbiläbilõiguga tankitõrjekahuritega. Nende kahuritega Kangro võitis osa lõppvõitlustest viiburi rindel.

Kui eesti vatahtlikud Soomes 19. augustil 1944 a. pöördusid tagasi Eesti viimastesse võitlustesse maale tunginud punaarmee vastu, oli Enno loomulikult tagasiminejate seas, ja ta kodumaaale jõudis "ekskombel" oli sattunud mingisse "väljaõppelaagrisse", läks ta, vastavalt oma temperamendile, "hüppesse" ning sõitis omai kiel Tartu alla lahingutusse Soomepoiste 1 pataljoni juurde.

Saatust võib vahel olla imelik: esimese mees, keda omai kiel lahinguid otsiv Enno kohtas, oli tema tädi poeg Rein Puusepp - Ennost kaks aastat veeigi noorem, kes parajasti paugutas püssi eemalt võsas - pealekipputavate vankade pihta. "Tere, Rein, ema tervitab! Kas sul suitsu on?"; oli tema kiire tervitus, samal ajal Reinu kõrval lastekasendit sisse võttes ilma kiivrit, käised üles kaartud ja nägu naerutais.

Sõja lappedes pääsis Enno enast kuidagi "välja raudes". Soome ja sealt edasi Rootsi. Tädi poeg Rein sai ühel heal päeval kaadunud arvatud Ennolt tervit ka kirja ja karbi sigareid. Sealt alates on nad vaheldumisi töötanud, õpinud ja jälle töötanud. Nüüd on üks neist Rootsi ühe vanima ja suurima datafarmi omanik ja tegeliku juht, teine Skånes surettevõtte Kangroverken AB omanik ja juht.

Kas on veel parimaid tunnistusi vaja mehelikkusest, julgusest ja tööusest - ühe sõnaga: mehe tervetest instinktidest? Sellejuures kirjutavad enno sõbrad: "Nagu sa tead ju isegi, meie kõikide ühine tunnus on, et Enno on hea ja enastohverdav sõber ja kamraad. palju on sõpru, keda ta on aidanud ja hea tuju ja kartmatust on eeskujuks olnud nii mitmele kaasvõitlejale."

- Seda võin ma tõesti kinnitada. Ja ühinen, armas Enno, sinu suure hulga sõpradega Sind õnnitledes!

KARL TALPAK

Suvevaheaeg seisab ees!

Stockholmi Eesti Algkooli õuel on vahetund elav tänu mitmekesistele mängu- ja tegevusseadmetele, mis kuuluvad moodsa

kooli juurde. Kevad on juba nii kaugel, et kõik ootavad viimast koolipäeva ja suvevaheaega! (EPL-foto Lauri Nurmissaar)

Kohalik elu

STOCKHOLM

Algkooli lõpuaktus
Stockholmi Eesti Algkooli lõpuaktus toimus reedel, 6. juunil kell 12.00 Eesti Majas Scalateatri ruumes. Kool loodab rohkearvulist osavõttu.

STOCKHOLM

Ühiskingitus Ed. Tubinale
18. juunil täitus ühel meele tuntuim heilhojal ja Eesti Kultuuri Koondive laureaadil Eduard Tubinal 70. sünnipäev.

Selle tähtpäeva tähistamiseks korraldas Eesti Kultuuri Koondive 25. mail Medborgarhusel Tubina heilhojades kontserdi, millest kaasaamalased suurel arvul osa võtsid.

Tema lähemad sõbrad on algatanud mõtte anda Eduard Tubinale juubeli puhul ühiskingitus, oalume seda teha kuni 12. juunini, teatada nimeid ja saata summad: Eesti Kultuuri Koondive, Wallingat. 32-1, 111 24 Stockholm, postgiro 5 75 88 - 6, tel. 08/11 31 16.

Eesti Kultuuri Koondive

METSAKODU

Talgupäevad
Kuigi kunagi varem pole Metsakodus ehitatud niipalju kui viimastel aastatel, on veel palju pooleli, mis peab valmis olema enne kui algab Maailmalaager. See on Rootsi eestlaste auküsimus. Sellepärast - tere tulemast talgutele, mis saavad toimuma igal nädalal, järjekordselt 7-8. juunil. Tule ja tutvuma oma ideekaaslastega ning loo kaded külge! Tööd leiab kõigile, soovide ja väimate kohaselt. Kuid aru unusta ka Suviharjaid 21. juunil, mil võib puhata ja huvitavat kava jälgida!

Naabrite elav kirjanduselu

Mõni aeg tagasi vaatlesime läti pagulaskirjanduse probleeme Ella Andersonsi sule kaudu, kes eestlasena on olnud eesti kirjanduse läti keelde viijad. Selgus, et lätlastel on kirjanduses meist suurem liikide rohkus ja laiem ainevaldkond, mis on ka loomulik, sest lätlasi on vabas maailmas tunduvalt rohkem. Käesolevas kirjutises Ella Andersons vaatleb läti moodunud hooaja kirjanduselu läänemaailmas ja nimetab esinenud autoreid, kellest enamik on eestlastele tundmatud olnud.

Mida on kirjutatud aastal 1974? On debüteerinud mitmed uued kirjanikud, Valetija Bergman ja E. Silkalne avaldasid oma esimesed romaanid. Enam on kirjastatud vanemate autorite töid, Elvira Kociņa kahe romaania, Alfreds Dzilums, Gunars Janovs, Arnold Rāsa igauks ühe romaania. Peale selle on uustrüki tehtud Aleksanders Grīnsi, Jakabs Janshevi ja Valdemars Karklīni aastaid tagasi ilmunud ja väljamõeldud romaane, ilmunud on ka seltses novellikogu autoreilt Martinsh Selma, Mirdza Čubke, K. Egliis, Irma Grebde, Indra Gubina, Ilze Skispa ja A. Vanags.

Luuletajad on alati olnud aktiivsemad luuletama ja raamatuid välja andma.

A. Duka debüteeris koguga "Päikesee loojangu heleduses". Indra Gubina ja Gunars Janovskis avaldasid koos värsikogu. Mõlemad kirjanikud olid seni tuntud peamiselt prosaistidena. Aktiivne Latgale seltskondlik tegelane Ontons Zvirdis on juba ammu kirjutanud kuid nüüd raamatuna ilmunud luuletuskogu. Uusi värsikogusid on ilmunud veel Austra Balkalt, Eduard Freimanilt, K. Karamilt, Aina Kraujelilt, Vaidis Kraslavietiselt ja Aina Zemdegalt.

Suur vääratus on memuaarteosel. Rasma Alzupe on kirjutatud "Kuuest aastast Siberis", Martin Zivert juubeli puhul anti välja raamata "Martina Ziverta maailm". Edasi on ilmunud J. Duka "Läti rahvas eksistuste ja hävituste teedel. 1915-1940". Hermann Kreicseril on ilmunud kaks raamatut "Vilrased", Kuramaa kolis olnud võitleja ja hilisema sõjavangi Ervina

Kurzernieka mälestused "Kahäkümneaastane orjus PSRS". Veel on ilmunud Valetis Peleice "Maienitise sõjas", Albert Sabris "Paindumus ja jonn". Ka tuntud Solženitsõni "Gulag arhipeelaag" on ilmunud läti keeles.

Ajalooetelmaline on Jelgava-Miltavi Herzoga Peetri gümnaasiumi 200. aasta juubeli puhul viimase kooli direktori kirjutatud raamat. Üks selles liigis ilmunud raamat on kirjutatud okupeeritud Lätis, salaja üle piiri toodud ja kirjutatud. Raamatu nimeks on "Mittesooitav repori aah".

Edasi on Vilis Hasner koostanud ja kirjutatud raamatut "Düna kotkaste organisatsioon "Aeg, rahvas, ruum".

Ka läti kaitsejõud on ilmunud ülevaateos "Tamme meeste rügement". Aasta lõpul ilmus veel E. Freivaldi redigeeritud raamat "Läti sõjamees II maailmasõjas". H. Rozensteini on kirjutatud raamatut "Läti armee 20 aastakümnet". See on raamat, mille kommunistid 1940. a. täielikult hävitasid, kuid siiski leiti käsikiri ja nüüd on see raamat uuesti saadavaks tehtud. Samuti on ilmunud Uldis Germanise raamat "Läti rahva elukogemused". Sellesse gruppi kuulub ka eestlase A. Küngi raamat "Elu Baltimaal". Nende kõrvale tuleks asetada ka prof. P. Kundzina kapitalist teost "Läti talu". Aasta lõpul ilmus "Läti Kunstakadeemia" 3. köide.

Filosoafia ja usuainelisi raamatuid on ilmunud dr. P. Cirsha "Sügavemale mõeldud mõte", filosoofia arengust 20. sajandil. Usuliste teemadel on kirjutatud A. Kalnina ja T. Valenka. Väga tähtis on Ernesta Gūčka esimene

piibli uustrükk, mille suurus on 2572 lk. Brasiilias ilmus baptistide usu õpetaja J. Lūkase raamat "Teede ja teedärtele", mida saab pidada ka memuaarteoseks. Muusika alal on ilmunud kolm raamatut, kogu soololaule, valmikuud laulud "Maa on Jumala oma" ja V. Vištelā "12 rahvalaulu".

Läti keeles on ilmunud ka tarbemaatuid - "Perekonna puuviljaad" ja filatelistidele "Läti postmarkide kataloog".

Lasteraamatuid pole palju. Kaks neist on tõlgitud rootsi keelest ja on kirjutatud Rootsis. Kuid koolide jaoks on väljaantud rida õpperaamatuid ja töövihke.

Märkimata ei tohi jätta prof. Ed. Dunsdorffit redigeeritud "Arhiiv 14" köidet, kus on ülevaade rahva haridusest, kahe köite õppimine, arstidele meditsiinalaseid artikleid. Väärtuslik on ka raamat "Põhja Armees Vabadussõjas" II köide.

Võrkeeltes on ilmunud "Acta Baltica" 13. köide, mida on toimetanud lätlane dr. A. Namsons. Prof. E. Dunsdorff uurimus "Die grosse Schwedische Kataster in Livland 1661-1970" ilmus Rootsis. Raamatuna on ilmunud veel A. Ezergālese ülevaade 1917. a. revolutsioonist Lätimaal, U. Germanise doktoriväitekirj "Kolonel Jukums Valetis", M. Kaekle ja L. L. Streipid kirjutatud koos raamatuna lätlastel viimase 333 aasta jooksul, Martinson on Austraalias kirjutatud ingliskeelse vaimuliku teose, Zenta Murina "See kirjandusest saksa keeles, Andrejs Egliis ja Velta Shikere on väljaandnud ühise ingliskeelse luuletuskogu, E. Talmane ingliskeelse romaani "DP elu algus" ja A. Ziedona

Skansen ei soovi Ruhnu-näitust

"Skansen ei luba Eesti-näitust" - sellise pealkirjaga ilmus Svenska Dagbladeti 24. mai numbris artikkel. Küsimuses on siiski Ruhnust päritolevate eesti-rootslaste näitus, mis pidi toimuma eeloleval sügisel Skansenis. Nüüd vastas aga Skanseni sheff Nils-Erik Baehrendtz, et ta ei saavat kavatsenud näitust lubada, kuna ta tahab vältida tülisid.

Svenska Dagbladet kirjutab selles seoses, et Ruhnu on üks Eesti saari, kust peaaegu kogu saare rahvas 1944. Rootsi põgenes, et päästa end Sovjeti sõjavõimu eest. Põgenes siis ka Jakob Steffensson, kes nüüd tema kaasmaalased saarelt näevad kommunisti sõpra.

Steffenssonil ilmus mõni aasta tagasi raamat, milles ta m.h. küsib: kas saarelt lahkumine oli hädavalik? Ta leiab, et rootsi valitsus ei ole neid lubadusi, mis ta andis enne põgenemist, täitnud. Valitsus lubadusi seadnud n.ajan-duslikus hüvituses. "Kõik ametlikud paberid selles asjas on salajaseks tembeldatud. Mingit tõendit selle kohta, et valitsus on üldse midagi lubanud, pole praegu olemas", ütleb Steffensson.

Jakob Steffensson ja Pär Stölpe sõlmisid septembris 1973 kokkuleppe Skanseniaga dokumentaal-

näituse korraldamiseks, kus oleks esitatud elu Ruhnu läti aegade.

Saar on kultuurajalooselt huvitav, ülevaade rahvateaduse uurijad ja ajaloolased, ütleb Skanseni Dagbladet. Saare elanikud kasutasid veel kuni 1940-ndate aastateni rahvarindeid argipäeval. Kõnelid igivana rootsi keelt. Hülgejaht ja põmpidamine oli peaaegu kogu toimetulekuks.

Seda kõike tahtsid Steffensson ja Stölpe oma näitusega peegeldada. Näit ütleb, et selles puuduvad vastusloa ja tendentsid - kõik on dokumentaalne. Baehrendtz peab olema väljastpoolt tuleva mõjutuse ohver.

Baehrendtz ütleb, et kuna enamik endisi ruhnuelasi on näituse vastu, siis oleks ebasobiv lubada näitust selles olukorras. "Ma ei ole mingisuguse surve ohver. Ma olen saanud mõned informatsioonid, mis ütlevad, et ei ole kohane näil-japanekuid näidata", ütleb Skanseni sheff. "Minu otsus ei ole siiski päris lõplik". Ta peab seda, et Steffensson ja Stölpe viisid küsimuse ajakirjandusse, mitteväljakuks. Nüüd on tekkinud sellest prestizhi küsimus.

On mõtetu katsuda tegeleda väljapressimisega. Ma olen harjunud tõetuleluga ega ei kergesti hirmuta, lisab Skanseni sheff. (EPL/MR).

Pääsesid läände

Kodumaa okupatsioonivõimude loal külastasid Rootsis venna Erik Ain ja Väike Tavast. Sugulase juures oli Mari Kalberg. Amerikas oli sugulasel külas Helmi Luiga ja õel Leonid Dragunevitsh. Kanadas külastas sugulast Tiit Juhkm ja Austraalias sugulast Arnilde Lõve.

Ella Andersons